

جلب توجه و همراهی دانش آموزان در تدریس و ارزشیابی نشانه‌های الفبا

کلمات مهربان

دور از فشارهای روانی به وجود می‌آورد. من از دیدن شوق و تلاش دانش‌آموزانم برای یادگیری بسیار خرسند می‌شوم. مراحل اجرای کار این‌گونه است که وقتی می‌خواهم نشانه‌ای را تدریس کنم؛ مثلاً نشانه‌ی «ق»، ابتدا یک روز قبل به دانش‌آموزان می‌گویم چیزی را بکشند که صدای ق داشته باشد (یادگیری معکوس) و به همراه خود به کلاس بیآورند. این کار باعث می‌شود فردای روزی که دانش‌آموزان به مدرسه می‌آیند تا حدودی بدانند قرار است با نشانه‌ی جدیدی از شهرک الفبا آشنا شوند. بعد از ارزشیابی ورودی و ایجاد انگیزه، وقتی درس جدید ارائه می‌شود و نشانه‌ی جدید را معرفی می‌کنم، با بچه‌ها به سراغ ابزار آموزشی «دوستی با نشانه‌ها» می‌رویم. دانش‌آموز نشانه‌ی جدید را در وسط دست‌سازه (در دست آقاشیره) می‌گذارد و با مصوت‌های واقع در گوشه‌ی تابلو ترکیب می‌کند. به این صورت که صامت را با مصوت مربوط ترکیب می‌کند و دکمه‌ی ترکیب به‌دست‌آمده را فشار می‌دهد، اگر دانش‌آموز به‌درستی عمل کرده باشد، لامپ سبز روشن می‌شود. در غیر این صورت، لامپ روشن نمی‌شود و دانش‌آموز باید دوباره تلاش کند تا ترکیب صحیح را بیابد.

ب) جداکننده‌های (دیوایدرهای) رنگی

یکی از کارهای خلاق و متنوعی که برای تقویت تمرکز و توجه روی کلمات در کلاس انجام می‌دهم، استفاده از جداکننده‌های رنگی است که برای دانش‌آموزان بیش‌فعال بسیار مناسب است. استفاده از این ابزار همچنین سرعت‌العمل فراگیر را بالا می‌برد. اصلی‌ترین موارد یادگیری کلمات به‌صورت تصویری است، دانش‌آموزان تصویر کلمات را به ذهن خود می‌سپارند. من سه کلمه از درس‌های جدید را روی سه رنگ مقوا که به‌شکل دایره‌ای از قبل برش داده‌ام، می‌نویسم. سپس مقواها را به تابلوی کلاس نصب می‌کنم و دانش‌آموزان باید کلمات را بخوانند. در مرحله‌ی بعدی سه مقوای دیگر را هم‌رنگ مقوای بریده‌شده‌ی

و معلم برطرف کنند. «خوب خواندن» یکی از راه‌های آموختن و رسیدن دانش‌آموزان به خودکفایی آموزشی و عامل مهمی در پیشرفت، سرگرمی، لذت‌بردن و رفع خستگی آن‌هاست که امروزه باید آن را به فرزندانشان بیاموزیم. با توجه به آنچه گفته شد، در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ با مسئله‌ای در کلاس مواجه شدم که سبب شد رویه‌ی تدریس و ارزشیابی در درس فارسی خوانداری و نگارش را با هدف افزایش توجه و تعامل بیشتر فراگیرندگان تغییر دهم. بدین منظور، از ایده‌های آموزشی متنوع و ابزار خلاق استفاده کردم که برای ترکیب صامت و مصوت ساخته بودم. این روش علاوه بر سنجش (ترکیب نشانه‌ها، جملات، کلمات) منجر به افزایش ایجاد انگیزه در فراگیرندگان نیز می‌شود.

همچنین برای تحقق این هدف، بازی‌های تلفیقی با کلمات سنگین و لغات خارج از کتاب درسی طراحی کردم تا دانش‌آموزان نشانه‌های الفبای فارسی را بهتر بیاموزند.

استفاده از این ایده‌ها و روش‌ها نتیجه‌های بسیار رضایت‌بخشی را تاکنون در پی داشته است و علاقه‌ی دانش‌آموزان را به خواندن چندین برابر کرده است. فراگیرندگان در این فعالیت‌ها کاملاً در حال تکاپو هستند. در ادامه روش‌ها و ابزاری را که برای ارزشیابی نشانه‌های الفبا استفاده کرده‌ام، به اختصار توضیح می‌دهم:

الف) دوستی با نشانه‌ها (این ابزار علاوه بر فارسی در درس ریاضی هم کاربرد دارد)

این ابزار علاوه بر تسهیل یادگیری، امکان ارزشیابی فراگیرندگان را در محیطی شاد و با جذابیت لازم در کلاس و به

سحر زمانی بلیوندی
کارشناس آموزش ابتدایی،
دانشجوی کارشناسی ارشد
برنامه‌ریزی درسی،
فولادشهر اصفهان

بیان وضعیت موجود و شناسایی مسئله

در نظام آموزش و پرورش قدیم، تعلیم و تربیت عبارت است از انتقال اطلاعات و معلومات از ذهن معلم به ذهن دانش‌آموز. در این نظام معلم محور نقش اصلی را معلم ایفا می‌کند. حتی شیوه‌ی چیدمان پشت‌سرهم صندلی‌ها در کلاس نشانگر آن است که همه باید بدون هیچ‌گونه بحث و تبادل نظر و فعالیتی پیرو نظر معلم باشند. در این محیط، هیچ‌گونه تعقل، خلاقیت و انتقادپذیری و نقادی در فراگیرندگان ایجاد نمی‌شود و ارزشیابی پایانی و تراکمی تجمعی است؛ اما در دنیای امروز که علم به‌سرعت پیشرفت می‌کند، ما قادر نیستیم همگام با علم حرکت کنیم و آن را به دانش‌آموزان منتقل کنیم. پس باید «راه آموختن» را به آن‌ها بیاموزیم تا خودکفا شوند و بتوانند هر زمان به دانشی نیاز داشتند، آن را فراگیرند. بدین منظور، معلم باید به‌دنبال روش‌هایی باشد که از طریق آن‌ها، تفکر و اندیشیدن را به دانش‌آموزان یاد دهند. روش‌های تدریس خلاق با بالابردن حس تعاون و همکاری، درک متقابل در دانش‌آموزان ایجاد می‌کند و آن‌ها را در کلاس فعال بار می‌آورد. ارزشیابی توصیفی که شکلی از ارزشیابی تحصیلی و تربیتی است، اقدامی در این راستاست. در این ارزشیابی معلم می‌تواند به تلاش‌ها و پیشرفت‌های دانش‌آموزان بپردازد و با طبقه‌بندی، تحلیل و تفسیر اطلاعات به آن‌ها کمک کند تا بهتر یاد بگیرند و مشکلات یادگیری خود را با اولیا

آموزش
ابتدایی

آبان‌ماه
دوره بیست و هفتم
شماره ۲ | ۱۴۰۲

۳۰

اولیه و به همان شکل برش می‌زنم و روی میز می‌گذارم. فراگیر به هر رنگ از دایره‌ها رسید، باید نام کلمه‌ای را بگوید که روی دایره‌ای از همان رنگ نوشته شده است؛ مثلاً روی دایره‌ی سبز کلمه‌ی گرگ نوشته شده است، دانش‌آموز هنگام رسیدن به دایره‌ی سبز باید کلمه‌ی گرگ را بگوید.

ج) کلمات مهربان (خرد کردن کلمات سنگین)

هر زمان احساس می‌کنم دانش‌آموزانم در روان‌خوانی کلمات جدید درسی مشکل دارند، برای تسریع در یادگیری و بعضی مواقع نیز به‌منظور مرور ترکیب و کلمه‌سازی کلمات سنگین از این روش استفاده می‌کنم و از طریق آن یادگیری دانش‌آموزانم را به سطح بالا و قابل‌قبولی می‌رسانم. این روش این‌گونه است که کلمات سنگین را که بچه‌ها در خواندن آن با مشکل روبه‌رو می‌شوند، به دو بخش یا سه بخش تقسیم می‌کنم. هر دانش‌آموز

بخش دوم یا سوم را که قبلاً روی مقوا نوشته‌ام کنار بخش اول قرار می‌دهد و بعد، از طریق کنارهم گذاشتن ترکیب‌ها و تشکیل کلمه‌های مهربان، آن کلمه را با صدای بلند می‌خواند. به این طریق آن‌ها با شکل صحیح کلمات آشنا می‌شوند.

مزایای استفاده از این ابزارهای آموزشی

- ارزشیابی و تدریس را متنوع و خلاق می‌کند.
- مقرون به صرفه و به‌راحتی در دسترس است.
- بر شور و نشاط و انگیزه می‌افزاید و از خستگی دانش‌آموزان جلوگیری می‌کند.
- به‌خوبی می‌توان از این ابزار برای کلاسی استفاده کرد که تعداد دانش‌آموزان آن زیاد است.
- خلاقیت و همکاری فراگیرندگان را افزایش می‌دهد، به‌ویژه فراگیرندگانی که در ترکیب و روان‌خوانی کلمات و نشانه‌ها ضعیف‌تر هستند.

● علاوه بر ارزشیابی و تدریس، باعث تشویق فراگیرندگان برای رسیدن به یادگیری مطلوب می‌شود و یادگیری را قابل‌حصول‌تر می‌کند. در نتیجه عمق یادگیری از طریق بازی با کلمات بیشتر می‌شود.

● فشار روانی و اضطراب فراگیرندگان در یادگیری مطالب جدید را کاهش می‌دهد.

نتیجه‌گیری و تحلیل اطلاعات

مشارکت فعال دانش‌آموزان در فرایند یاددهی یادگیری یکی از مباحث اساسی است که توجه بسیاری از محققان را به خود جلب کرده است، چون این نوع مشارکت موجب درگیری ذهنی دانش‌آموزان و افزایش میزان یادگیری آن‌ها می‌شود. از طرف دیگر، معلم برای ارزشیابی از ارتقای وضعیت تحصیلی فراگیرندگان در فرایند یادگیری باید اطلاعات مورد نیاز را گردآوری کند. برای سنجش دقیق و بهتر اطلاعات گردآوری‌شده، معلم نیاز به ابزارها و روش‌های ترکیبی ارزشیابی در جمع‌آوری داده، شامل کاربرگ‌های مشاهده، گزارش‌های معلم، مصاحبه، آزمون‌های کتبی و شفاهی دارد تا اطلاعات کافی برای رسیدن به اهداف آموزشی و رفع نواقص یادگیری را به دست بیاورد. طرح‌هایی که به آن اشاره شد و در کلاس از آن‌ها استفاده کرده‌ام، نه‌تنها باعث مشارکت فعال و جلب‌توجه دانش‌آموزان در تدریس شده است، بلکه ارزشیابی و سنجش متنوعی در روان‌خوانی کلمات و جملات فارسی خوانداری و نوشتاری ایجاد کرده است که در کنار سایر روش‌های ارزشیابی، برای تکمیل اهداف آموزشی و رفع نواقص فراگیرندگان، اثربخش و کارساز است. این روش‌ها گامی مؤثر در یادگیری ماندگار نیز دارند و نقش بزرگی در تقویت مهارت خواندن، از طریق بازی با کلمات، ایفا می‌کنند. همچنین مسیری نو را در یادگیری بنا نهاده‌اند که کارایی آموزشی را افزایش می‌دهد و منجر به مدیریت بهتر کلاس می‌شود.

